

DOKUMENTATION: Samråd om ungas upplevelser av rasism

Skriftlig dokumentation från Institutet för mänskliga
rättigheters samråd 4 mars 2025

Sammanställt mars 2025

Innehållsförteckning

1. DELTAGARE.....	2
2. SAMMANFATTNING.....	3
3. BAKGRUND OCH INLEDANDE PRESENTATION.....	5
4. FRÅGESTÄLLNINGAR OCH TEMAN	6
5. FÖREKOMST AV RASISM INOM OLIKA SAMHÄLLSOMRÅDEN.....	7
5.1 POLITISK DISKURS	7
5.2 RELIGION OCH RASISM.....	10
5.3 SKOLA.....	13
5.4 ARBETS- OCH BOSTADSMARKNAD	15
5.5 POLIS OCH RÄTTSVÄSENDE	16
6. STATENS ARBETE OCH STÖD FRÅN OFFENTLIGA AKTÖRER.....	19
7. REKOMMENDATIONER TILL STATEN.....	22
7.1 OMRÅDESÖVERGRIPANDE REKOMMENDATIONER	22
7.2 RELIGION OCH RASISM.....	23
7.3 POLITISK DISKURS	23
7.4 SKOLA	24
7.5 ARBETS- OCH BOSTADSMARKNAD.....	24
7.6 POLIS OCH RÄTTSVÄSENDE	25
BILAGA 1: INSTITUTET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERS PRESENTATION	26

1. Deltagare

- Amnesty Sveriges Ungdomsråd
- Elevernas Riksförbund
- Fryshuset
- jagvillhabostad.nu
- RFSL Ungdom
- Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
- Rädda Barnens Ungdomsförbund
- Röda Korsets Ungdomsförbund
- Stiftelsen Friends
- Sverige Dövas Ungdomsförbund
- Sverok
- Tamam

Totalt deltog 15 representer från 12 olika organisationer.

2. Sammanfattning

Dokumentationen är skriven utifrån civilsamhällets synpunkter som framfördes under ett samråd mellan Institutet för mänskliga rättigheter och ungdomsorganisationer den 4 mars 2025. Temat för samrådet var ungas upplevelser av rasism och syftet var att inhämta organisationernas perspektiv och erfarenheter i samband med Institutet för mänskliga rättigheters arbete med en alternativrapport om förekomsten av rasism i Sverige. Alternativrapporten ska skickas in till FN:s rasdiskrimineringskommitté inför kommitténs granskning av den svenska statens arbete för att motverka rasism i augusti 2025.

Deltagarna vittnade om en negativ utveckling där rasism blivit mer normaliserat sedan sist Sverige granskades av kommittén 2018. Polarisering, politisk retorik och ett försvagat rättighetsfokus bidrar till att rasism alltmer osynliggörs som strukturellt problem.

Ett återkommande tema var hur rasistiska narrativ sprids både från politiker och genom sociala medier, vilket påverkar ungas uppfattningar och vardag. Deltagare lyfte att det blivit svårare att engagera sig antirasistiskt, samtidigt som hoten och hatet ökat. Religion används ofta som en markör för rasism, särskilt islam, och unga muslimer upplever att deras tro ses som ett problem. En annan central fråga är segregationen, både i skolan och samhället i stort, som begränsar möten mellan grupper och förstärker fördomar.

Skolan pekas ut som en viktig arena där rasism både förstärks och kan motverkas. Civilsamhället fyller ofta det tomrum som skolor själva inte mäktar med – särskilt i frågor om antirasism, representation och ungas inflytande. På arbets- och bostadsmarknaden är diskriminering vanligt, men sällan synliggjord. Det saknas också tillgång till jämlikhetsdata och rättsliga mekanismer för att hantera rasismens effektivt.

Samtidigt beskrev många civilsamhällesaktörer hur förutsättningarna att bedriva sitt arbete försvåras, bland annat genom kortsiktig finansiering, ökad press från staten och ett minskat utrymme för antirasism. Det finns också en oro för att myndigheter behandlar olika minoriteter olika,

Deltagarna betonade att arbetet mot rasism måste vara långsiktigt, strukturellt och erkännas som en demokratifråga. Retoriken från politiskt håll måste förändras i grunden, och staten måste ta ett större ansvar för att ge civilsamhället resurser och inflytande.

Några av civilsamhällets centrala rekommendationer till staten:

- Inkludera den politiska diskursen i statens handlingsplan mot rasism och säkerställ en tydlig uppföljning av handlingsplanen.

- Förstärk antirasistiskt arbete i skolan genom utbildning om rasism, ökad vuxennärvaro och mentorskap för unga.
- Se över diskrimineringslagen och överväg ett återinförande av möjligheten att tala om "ras" som diskrimineringsgrund.
- Säkerställ att hatbrott med religiösa motiv hanteras likvärdigt, och skydda rätten att bära religiösa klädesplagg.
- Inför skarpa åtgärder mot rasism i digitala miljöer och motverka rekrytering av unga till högerextrema miljöer.
- Stärk civilsamhällets kapacitet att arbeta med antirasism genom långsiktig finansiering och bättre återkoppling till unga.
- Reformera arbets- och bostadsmarknaden genom till exempel anonymiserade rekryteringar och krav på antirasistiskt arbete hos hyresvärdar.
- Utveckla strukturerade samarbeten mellan civilsamhället och rättsväsendet, samt se över polisens roll i förebyggande arbete.

3. Bakgrund och inledande presentation

I augusti 2025 kommer FN:s rasdiskrimineringskommitté (CERD) att granska hur Sverige lever upp till sina åtaganden enligt rasdiskrimineringskonventionen. Efter granskningen kommer FN att ge rekommendationer till Sverige om hur staten kan stärka sitt arbete mot rasism. Institutet för mänskliga rättigheter arbetar med att ta fram en alternativrapport som beskriver förekomsten av rasism i Sverige som kommer att skickas in till rasdiskrimineringskommittén innan deras granskning. Senast Sverige granskades av kommittén var 2018, och alternativrapporten kommer bland annat fokusera på förändringar i förekomsten av rasism sedan dess.

Syftet med samrådet var att tillvarata ungas perspektiv på, och upplevelser av, rasism i Sverige inom ramen för arbetet med alternativrapporten.

Samrådet inleddes med ett utbildningspass lett av Institutet för mänskliga rättigheter. Passet handlade om hur organisationer kan använda rasdiskrimineringskonventionen i sitt arbete samt hur de kan skicka in egna alternativrapporter till kommittén. Se bilaga 1 för presentationen i sin helhet.

Denna dokumentation utgår från de erfarenheter och perspektiv som civilsamhällesdeltagarna delade under samrådet. Ingen information har granskats eller kontrollerats i efterhand. Däremot har medskicken bearbetats och tematiserats för att göra texten mer lättläslig och överskådlig.

4. Frågeställningar och teman

Gruppdiskussionerna delades upp i två pass och fokuserade på fyra samhällsområden: politisk diskurs; religion och rasism; skola, arbete och bostad; samt polis och rättsväsende.

Inom dessa teman utgick diskussionerna från dessa frågor:

1. Vilka exempel på rasism finns inom de olika samhällsområdena?
2. Upplever ni att förekomsten av och uttrycken för rasism inom det valda samhällsområdet har förändrats under de senaste åren och i så fall hur?
3. Hur upplever ni det eventuella stöd som finns att få från offentliga aktörer med anledning av upplevelser av rasism inom det valda samhällsområdet? Hur upplever ni statens arbete för att motverka rasism inom området?
4. Vad behöver göras för att motverka rasism inom samhällsområdet? Vilka rekommendationer skulle ni vilja ge den svenska staten?

5. Förekomst av rasism inom olika samhällsområden

5.1 Politisk diskurs

Under samrådet lyftes flera exempel på hur rasism tar sig uttryck inom den politiska diskursen och hur detta påverkar ungas erfarenheter och livsvillkor. Deltagarna var överens om att utvecklingen sedan 2018 har varit väldigt negativ, och att den offentliga debatten blivit mer fientlig. De betonade att det saknas en genomgripande och kontinuerlig diskussion om rasism inom politiken, trots dess tydliga inverkan på samhället.

Barn och ungas upplevelser av rasism osynliggörs ofta i debatten, och även inom media ges begränsat utrymme åt de som själva utsätts för rasism. Denna brist på representation bidrar till en skev bild av verkligheten och försvårar arbetet med att lyfta rasism som ett strukturellt problem.

En växande trötthet bland unga lyftes också – en uppgivenhet kring att delta i samhällsdebatten eftersom det innebär en ökad risk att utsättas. Flera vittnade om att de undviker att engagera sig, eftersom de möts av kommentarer som ”varför är du ens här?” när de lyfter frågor om rasism och mänskliga rättigheter. Att driva antirasistiska initiativ har blivit svårare, eftersom motståndet är större.

Flera organisationer vittnade dessutom om att de tvingats vidta säkerhetsåtgärder för att kunna bedriva sin verksamhet – exempelvis genom att aldrig ange adresser till mötesplatser. De beskrev det som en sorglig utveckling, men en nödvändighet för att kunna skapa trygga rum.

Migrationspolitik och rasistiska narrative

Migrationspolitiken lyftes som en central faktor i hur rasism både legitimeras och förstärks. Retoriken kring migration har skapat en politisk och medial diskurs där flyktingar behandlas olika beroende på ursprung. Som exempel nämnde deltagarna att ukrainska flyktingar i högre grad har framställts som individer med rättigheter, medan flyktingar från Syrien oftare beskrivs som en anonym massa. Denna skillnad påverkar hur allmänheten uppfattar flyktingskap och förstärker stigmatisering av vissa grupper.

Det lyftes även att regeringens syn på nyanlända och minoriteter alltmer präglas av en förväntan på tacksamhet. En deltagare beskrev hur svårt det är att etablera sig i Sverige, och att även personer som bott i landet under lång tid fortfarande inte ses som "tillräckligt svenska".

Svenska värderingar och uppfattningar kring svenskhet

Flera deltagare kritiserade begreppet "svenska värderingar" och menade att det snarare är de universella mänskliga rättigheterna som borde utgöra samhällets grund. Att koppla

dessa rättigheter till en specifik nationell identitet skapar exkluderande mekanismer, där individer som inte anses dela dessa värderingar ställs utanför gemenskapen. En deltagare beskrev detta som ett "kontrakt med nationalstaten", där individens rättigheter villkoras av en förväntan på att anpassa sig efter en specifik tolkning av svenskhet. Ett exempel som nämndes var att Sveriges jämställdhetsminister uttalat sig om att användningen av hijab inte är förenligt med svenska värderingar.

Denna förändring i diskussionsklimatet har också inneburit att begrepp som mänskliga rättigheter urvattnats och används på ett sätt som ifrågasätter vissa gruppers rätt att vara en del av samhället. Exempelvis används SRHR (sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter) som argument för att hävda att vissa grupper inte delar "svenska värderingar". På liknande sätt används argument om att HBTQI-personer behöver "skyddas" från mångkulturalism, vilket skapar en falsk motsättning mellan minoritetsgrupper och används för att legitimera främlingsfientliga narrativ.

Det lyftes att den politiska diskursen, även på myndighetsnivå, kan påverka hur lagstiftning tillämpas och hur bedömningar görs i exempelvis asylärenden. Ett exempel på detta är så kallad homo-nationalism, där vissa grupper framställs som mer värdiga att skyddas än andra. Detta syns bland annat i asylprocesser, där handläggare ibland påverkas av den rådande diskursen och ifrågasätter asylsökandes rättigheter baserat på en föreställning om svenskhet.

Ett annat exempel som lyftes var retoriken kring utrikesfödda kvinnor och barnafödande. Det finns en politisk tendens att se det som ett problem att vissa grupper föder många barn, vilket kopplas till arbetsmarknadsfrågor och integration. Deltagarna menade att denna diskurs är problematisk eftersom den underminerar individens rätt att själv bestämma över sin reproduktion och familjeplanering.

Radikalisering och normalisering av rasism i digitala miljöer

Sociala medier har sänkt tröskeln för avhumanisering, och barn så unga som åtta år exponeras för innehåll som påverkar deras världsbild. Bland unga har rasism åter blivit normaliserad och i vissa kretsar även en källa till humor. Det som tidigare ansågs vara extremt, som rasistiska skällsord och inslag från incel-kulturen, har flyttat in i bredare forum och blivit en del av ungas digitala språk.

Kartläggningar från en av de deltagande organisationerna visar att attitydförändringen bland unga speglar utvecklingen i samhället i stort. Feminism och antirasism ses som mindre relevanta jämfört med på 00- och 10-talet, och unga går sällan emot den rådande kulturen. Att uttrycka sig provokativt har blivit en trend, men ofta inom ämnen som redan är etablerade i det offentliga samtalet. Politikens retorik bidrar också till denna normalisering – de uttrycker liknande idéer, om än i en mer formell ton, vilket gör det svårare att markera mot rasistiska uttryck hos unga.

Digitala forum används idag också av högernationalistiska aktörer som aktivt rekryterar och radikaliserar unga. De använder humor, memes och symboler som unga kanske inte förstår till fullo men ändå sprider vidare, vilket skapar en känsla av samhörighet som i sin tur kan leda till radikalisering. Isolering är en särskild riskfaktor – unga som saknar sociala sammanhang kan dras in i extrema miljöer där de erbjuds en identitet och en känsla av tillhörighet.

Samtidigt har vuxenvärlden begränsad förståelse för internetkultur och saknar insikt i vilka forum som används och vilket språk som dominerar där. Spelkultur och digitala miljöer har låg status bland vuxna, vilket gör att unga sällan vågar ta upp svåra frågor av rädsla för att missförstås eller förlora tillgång till viktiga plattformar.

Klassificering av brott och samhällets respons

Den politiska och mediala diskursen ansågs ofta reproducera rasistiska idéer snarare än att kritiskt granska dem. Samhället bidrar exempelvis till att förstärka exkluderande attityder genom hur brott klassificeras. Vita svenska personer som begår våldsbrott beskrivs ofta som enstöringar, medan personer med annan bakgrund oftare pekas ut som terrorister. Detta leder till att vissa hatbrott avpolitiserar och inte erkänns som ideologiskt motiverade.

Deltagarna lyfte exempel som masskjutningen i Örebro, där möjligheten att attacken hade ett rasistiskt motiv snabbt förnekades. På samma sätt pekas etniska gäng ofta ut i samhällsdebatten, medan MC-gäng och andra kriminella nätverk inte diskuteras på samma sätt.

Förnekandet av rasistiska strukturer i Sverige kan delvis vara avsiktligt för att skapa sammanhållning, men det riskerar att splittra snarare än ena. När den officiella bilden inte stämmer överens med människors upplevelser, skapas misstro. Detta bidrar också till en kunskapsbrist kring mikroaggressioner och vardagsrasism, samt en ovilja att erkänna rasism som ett strukturellt problem.

Politikers och partiers agerande

Ett annat ämne som diskuterades var förekomsten av organiserade trollfabriker kopplade till politiska partier, där deltagarna uttryckte oro över hur detta påverkar det demokratiska samtalet. Att ett parti kan ha en trollfabrik som aktivt samarbetar med regeringen, och i framtiden kanske sitter i regeringen, beskrevs som en allvarlig demokratisk utmaning. Trots detta ansågs frågan inte få tillräcklig uppmärksamhet, och debatten om dess konsekvenser uteblir.

Deltagarna efterlyste en mer grundlig diskussion om var gränsen går för politiska partiers agerande och vilka demokratiska risker som är förenade med en sådan utveckling. En deltagare lyfte exemplet med att integrationsministern åkte till en förort klädd i skyddsväst. Detta beskrevs som en symbolisk handling som skickar en tydlig

signal till allmänheten om att förorten är otrygg och farlig, vilket förstärker negativa stereotyper och bidrar till ytterligare stigmatisering av de som bor där.

Det påpekades även att Sverigedemokraterna har kommit att sätta normen för vad som anses vara acceptabelt att säga i politiken. Andra partier jämförs ofta med SD, och när de uttrycker sig rasistiskt relativiseras uttalandena genom jämförelsen – ”det är i alla fall inte lika illa som SD”. Förslag som angiverilagen, betalning för att lämna landet och skärpta migrationslagar diskuteras idag brett, men nästan ingen politisk röst höjs för att motsätta sig dessa förändringar.

Vikten av att bryta tystnaden

En fråga som diskuterades var vilken påverkan tystnad har på unga. Deltagarna noterade att det inte är unga som röstar fram politikerna, men att unga ändå påverkas av den politiska diskursen. Om vuxenvärlden förhåller sig passiv till den rådande retoriken blir det en bekräftelse på att rasism är accepterat. Samtalet vid middagsbordet, i idrottsklubbar och på andra mötesplatser spelar en avgörande roll för vad unga uppfattar som normalt. Vuxna måste våga prata om dessa problem – att vara tyst innebär att unga lämnas ensamma med sin upplevelse.

5.2 Religion och rasism

Detta pass handlade om när religion och rasism samspelar. I rasdiskrimineringskonventionen är religion inte en grund man kan uppleva rasdiskriminering på grund av, men kopplingen mellan religiös tillhörighet och utsatthet för rasism är ett alltmer förekommande ämne och i den senaste granskningen av Sverige var detta något som kommittén uppmärksammade. Det förekommer att religion användas som proxy för ras och etnicitet, och man kan också utsättas för rasism för att man uppfattas tro *på* något, det vill säga rasifieras som en viss religion och utsätts för rasism beroende på detta.

Generellt upplevde deltagarna en försämring de senaste åren, med en ökad polarisering och ett allt grövre språkbruk mot religiösa grupper. De beskrev en förändring i hur opinionen diskuterar och kritiserar religiösa minoriteter, där argument ofta bygger på fördomar snarare än fakta. Flera deltagare uttryckte särskild oro över att denna förändring drivs av etablerade opinionsbildare och politiska partier. Språkbruk som tidigare endast förekom i högerextrema kretsar – exempelvis att muslimer skulle vara en belastning för Sverige eller att det pågår ett "folkutbyte" – används numera av stora partier, vilket bidrar till en ökad normalisering av dessa narrativ.

Denna utveckling speglas även i den pågående högerradikaliseringen bland unga, där religiösa grupper, särskilt muslimer men även judar, pekas ut som hot i diskussioner om svensk identitet och samhällsutveckling. Flera deltagare lyfte hur sociala medier spelar en central roll i denna process, där influencers med stora följarskaror sprider extrema

budskap. En del av dessa profiler kombinerar en hypermaskulin framtoning med misogynna och rasistiska idéer, vilket kan bidra till att unga formas av en världsbild där vissa grupper demoniseras och avhumaniseras.

Islamofobi

Flera deltagare menade att den mest alarmerande utvecklingen handlar om islam och hur det upplevs avvikande att vara muslim. Sverige har ett åtgärdsprogram mot islamofobi, men det är inte den som används i politiska tal eller utspel. Islam förutsätts ofta vara problematiskt i sig och det har blivit som att muslimer är en syndabock för samhällsproblem i stort. Deltagare uppgav också att Tidöavtalet i flera punkter ger uttryck för islamofobi. Unga muslimer upplever ofta att ens grupp inte erkänns som målgrupp för rasism, vilket riskerar att det blir svårt att säga ifrån.

Deltagarna påpekade att det inte räcker med att enbart ha religionsfrihet, det krävs även ett möjliggörande av utövandet av olika religioner. Om en ung person börjar be så betraktas det av många som radikaliserings, om det gäller just islam. En enskild religion stämplas återkommande som "radikal" medan andra inte gör det.

En annan aspekt som diskuterades var att unga muslimer har svårt att betraktas som flera saker samtidigt. Exempelvis förutsätts man inte kunna vara queer och muslim samtidigt. Det finns ett intersektionellt stigma och det är skadligt för unga att tvingas välja mellan flera identiteter. Vissa berättade även att man som muslim ibland ifrågasätts när man är i kontakt med offentliga aktörer, och får frågor om man blir tvingad till olika saker.

En deltagare som själv kom till Sverige som ung menade att det var svårt att passa in och väldigt svårt att få vänner i en ny skola som troende muslim. Hon berättade att hon själv gick igenom en fas då hon slutade använda hijab och gjorde andra saker för att passa in. Hon upplevde att hon blev mycket bättre behandlad då, och att bemötandet blev sämre igen när hon gick tillbaka till att vara tydligare med sin tro.

Flera deltagare upplever att det blivit skarpare skiljelinjer i opinionen i relation till Israel och Palestina sedan den 7 oktober 2023. Debatten påverkas mycket av att den högernationella delen av svensk opinion har ställt sig på Israels sida och plötsligt använder den judiska minoritetens utsatthet som ett argument för att muslimer är ett hot. Det upplevs som att man använder en diskurs med religiösa förtecken för att förespråka rasistiska åsikter som redan fanns där sedan tidigare.

Antisemitism

Många oroar sig för antisemitismen som ökat de senaste åren. Deltagarna upplever en dubbel utveckling där antisemitismen och hoten mot judar ökar i samhället, samtidigt som det alltmer beskrivs som ett problem enbart inom muslimska grupper. Deltagare

lyfte att antisemitism inte tas på allvar när den förekommer någon annanstans än hos andra minoriteter.

Religion i skolan och religiösa friskolor

Enligt vissa deltagare tar svensk skola för mycket avstånd från religion. Skolan i sig förordar inte specifika värderingar, men det finns en brist på respekt för olika uppfattningar och kulturer. Det gäller dels möjligheten att praktisera sin religion i skolan, dels själva utbildningen om religion.

En deltagare lyfte att undervisningen om olika religioner behöver bli bättre anpassad. Trots att det finns gemensamma idéer mellan stora religioner så finns det utbredda missförstånd i hur man beskriver det i religionsundervisningen. När man till exempel pratar om icke-abrahamitiska religioner så presenteras det ofta en väldigt gammaldags bild av de religionerna och länderna där de utövas. Det bidrar också till rasism att man förminskar befolkningen i stora länder, såsom Indien, Kina och Nepal, till begränsade religiösa stereotyper.

En person som själv går i gymnasiet uttryckte att lärarna har väldigt varierande attityd mellan olika program på skolan, där de naturvetenskapliga linjerna har en mindre öppen syn medan de samhällsorienterade är mer tillåtande.

Från samma skola finns exemplet att muslimska elever vill ha en plats att be på, och att det har kunnat lösas genom att man använder outnyttjade grupprum. Men när det skulle tas fram en mer ordnad lösning hänvisade rektorn eleverna till källaren med motiveringen att det inte ser bra ut om Skolinspektionen gör en oanmäld granskning. Vissa elever upplever att man framstår som radikaliserad om man ber om ett bönerum eller bär hijab. Det nämndes att det är helt normalt att skolan skickar ut lappar om kristen konfirmation, men att skolan har svårt att förhålla sig till ungas muslimska tro.

Det lyftes också att muslimska friskolor oftare blir föremål för granskning av Skolinspektionen. Vissa av dessa granskningar initieras utifrån dolda skrivningar från Säpo, vilket innebär att det saknas insyn i varför en skola granskas. Detta försvårar möjligheten för civilsamhället att granska staten och gör det svårt för skolan och dess elever att förstå processen och vad som ligger bakom beslutet.

Det nämndes att religion kan och bör vara en del av värdegrundsarbetet i skolan för att understryka vad som förenar unga. Nu blir det i stället en faktor som skapar konflikter mellan olika grupper av unga.

Rasism inom vården

Vården som institution erkänns sällan som en plats där rasism finns, trots att det är bevisat att det förekommer. Om man har hijab eller på andra sätt tolkas som att man kommer från ett muslimskt land kan man möta märkliga och rasistiska attityder. Det

finns exempelvis studier som visar att man får sämre förlossningsvård, att ens smärta underskattas och att män från muslimska länders förutsätts vara mer våldsamma. Det kan också ta sig andra uttryck som i det uppmärksammade fallet med "kulturell svimning", även kallad Lex Moses.

5.3 Skola

Den politiska diskursen sipprar ner i skolor och påverkar hur enskilda fall hanteras. Gränsen för vad som anses acceptabelt att säga har förskjutits, vilket skapar en miljö där rasistiska uttryck blir alltmer normaliserade. Skolan, som en spegling av samhället, formas av dessa värderingar och trender. Unga märker av den mer accepterande synen på rasism och pratar om detta med organisationer på mötesplatser och fritidsgårdar. Många upplever att det har blivit normaliserat att skylla samhällsproblem på vissa etniska grupper och att det idag anses "ocoolt" att prata om rasism.

Skolans utbildningsmaterial kommenterades också utifrån att det många gånger spär på fördomar och bidrar till rasism. När man visar filmer från vissa länder väljer man äldre filmer som porträtterar fattigdom och slumområden, när det kanske inte överensstämmer med dagens verklighet.

En organisation som arbetar med antirasistiska projekt i skolor vittnade om stora skillnader mellan skolor med en majoritet av elever med migrationserfarenhet och skolor med en majoritet av vita elever. De skolor med en majoritet vita elever anses ofta vara bättre, och elever berättar att deras föräldrar föredrar att de går där, även om det innebär längre resväg. Privatiseringen av skolsystemet ansågs ha bidragit till en ökad segregation. Det fria skolvalet och den ojämna fördelningen av resurser mellan olika områden har enligt deltagarna förstärkt klyftorna och begränsat möjligheterna till integration och jämlika förutsättningar i skolan. Privata skolor beskrevs även som särskilt problematiska när det gäller rasism, då de har större frihet att reglera och begränsa elevernas uttryck.

Det finns skolor som hävdar att de är religionsfria och därför förbjuder elever att be, trots att religionsfriheten borde ge dem rätt att utöva sin tro. Skolor kopplar också snabbt islam och förfrågningar om bönerum till radikaliserings, vilket används som argument för att förbjuda dem. Det nämndes också att man har behövt kalla tillfällena för bön i skolan för "läxhjälp" för att få det utrymme man bett om. I ett annat exempel vägrade en skola att ordna en modersmålslärare, och när eleverna själva hittade en och erbjöd sig att bekosta undervisningen, nekades de ändå tillgång till skolans lokaler.

En deltagare berättade om en skolsituation där en lärare uttryckte sig rasistiskt och gjorde skämt på elevernas bekostnad, utan att några åtgärder vidtogs. Det upplevs också som att vissa typer av uttryck accepteras medan andra begränsas. Till exempel har elever som visat stöd för Palestina fått sitt material borttaget med argumentet att det sprider falsk information.

Kunskapsbrist i skolorna

Den vanligaste formen av mobbning i skolan har rasistisk grund, men lärare saknar ofta kunskap om hur de ska hantera det. Detta gör det svårare för utsatta elever att få stöd. Även lärare själva upplever att de har för låg kompetens inom området. Det finns en uppfattning om att arbetet mot rasism redan är avklarat, men i praktiken saknas kontinuerligt arbete utifrån befintlig kunskap.

En organisation berättade att skolor ofta ber dem hålla utbildningar om rasism och antirasism eftersom lärarna själva inte känner sig trygga med att ta upp ämnet, trots att det ingår i läroplanen. Civilsamhället gör alltså värdegrundsarbetet i skolor, men resurserna räcker bara till ett fåtal skolor, och projekten drivs med kortsiktiga medel, vilket gör långsiktiga insatser svåra.

Bristen på kunskap gäller även inom elevhälsan, och vissa nämnde att det idag råder en etnocentrism. Deltagarna efterfrågade bättre kunskap om olika kulturer och exempelvis olika disciplinåtgärder. Åga är exempelvis inte, och bör såklart inte, vara tillåtet men det krävs en kulturell förståelse i samtalet om detta för att barn och föräldrar inte ska tappa förtroende för systemet.

Förväntningar, elevinflytande och självbild

Rasismen påverkar också vilka förväntningar lärare har på elever. Barns etnicitet påverkar hur höga krav som ställs på dem, vilket är särskilt tydligt i utsatta områden där eleverna ofta får färre möjligheter att utvecklas. Det finns stereotyper om vilka barn som kan prestera och vilka som inte kan, också inom rasifierade grupper, där vissa etniska bakgrunder förknippas med högre prestationer än andra. Låga förväntningar kan leda till en negativ självbild, mindervärdeskomplex och en känsla av att inte vara lika mycket värd som andra, vilket i sin tur skapar en maktobalans i samhället. Skolan måste därför arbeta mer aktivt för att stärka elevernas självkänsla och motverka de negativa effekterna av rasism.

Förväntningar kring elevers prestationer påverkar också vilka som uppmuntras att exempelvis ta uppdrag i elevråd. Elever som inte får chansen att delta i skolans påverkansarbete tappar ofta förtroendet för systemet. Samtidigt är ansvaret för stort på de unga som engagerar sig, vilket ibland gör att de avstår. Skolan ska vila på principer om demokrati och mänskliga rättigheter, men man upplever inte att de får konkreta direktiv om hur man ska arbeta för att främja detta. Det gör uppgiften väldigt subjektiv och lärare får ingen kompetensutveckling för elevinflytande. Det gör att det är upp till eldsjälar att etablera forum för det, vilket ger väldigt olika resultat i skolorna.

Fritidsgårdar och mötesplatser

En kartläggning i Malmö visade att kommunen satsar dubbelt så mycket på fritidsgårdar i Limhamn som i Rosengård. Liknande skillnader finns mellan olika områden när det gäller stöd till idrottsföreningar. Många menade att detta är ett exempel på hur vissa

områden systematiskt får mindre resurser, vilket i förlängningen bidrar till kriminalitet och utanförskap.

Deltagarna upplevde också att det fanns fler mötesplatser för unga i förortsområden för tio år sedan än vad det gör idag, vilket försämrar möjligheten för unga som bor där att ha en meningsfull fritid. Unga med migrationserfarenhet känner inte heller alltid till vilka mötesplatser som finns, och civilsamhället har behövt göra informationsinsatser för att integrera fler i dessa aktiviteter.

Tidigare var fritidsverksamhet starkt kopplad till skolan, men idag finns ett ökat behov av att separera fritiden från skolmiljön eftersom många elever inte känner sig trygga där bland annat på grund av deras erfarenheter av rasism. Unga efterfrågar i hög grad trygga platser i sitt närområde, och civilsamhället spelar en viktig roll i att skapa sådana mötesplatser. En ny utveckling är att dessa platser numera också behöver kunna erbjuda mat, vilket tidigare inte varit en lika stor del av verksamheten.

Vissa unga vittnade om att de inte känner sig välkomnade i majoritetsbefolkningens aktiviteter och mötesplatser, vilket gör att de istället söker sig till och skapar egna sammanhang. Civilsamhället försöker ta tag i denna problematik, men deltagarna menade att även myndigheter borde engagera sig och tillföra resurser för att möjliggöra mer inkluderande aktiviteter.

5.4 Arbets- och bostadsmarknad

Deltagarna belyste hur segregationen i samhället har ökat och hur människor med olika bakgrund och erfarenheter idag möts i allt mindre utsträckning. Detta begränsar möjligheten att skapa breda nätverk, vilket i sin tur gör det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället i stort. En organisation vittnade om att unga som deltagit i deras läger berättade att det var första gången de lämnat sin hemort och fått möjlighet att möta jämnåriga med en annan bakgrund.

Ett exempel på rasism inom arbetsmarknaden som deltagarna lyfte var att personer med utländska namn i lägre grad blir inbjudna till arbetsintervjuer. Det förekommer också att personer med ett icke-svenskt namn som söker arbete uppmanas ringa upp arbetsgivaren för att bekräfta att man kan svenska; detta trots att CV och personligt brev är skrivet på svenska. Ett sätt att förebygga detta är att fler arbetsgivare använder sig av anonymiserade rekryteringsprocesser.

Deltagarna upplevde också att det finns en tro om att det svenska tillvägagångssättet är högre stående än andra, framför allt på arbetsmarknaden. Det ställer krav på anpassning av vissa individer och kan uppfattas som en form av uppfostran. Kulturen på arbetsplatser förväntas utgå från svenska normer, exempelvis gällande att be på arbetstid, vad som anses socialt acceptabelt att äta och inte, fasta och liknande. Det

efterfrågades en större förståelse för olika kulturer och högtider på arbetsmarknaden i Sverige i stort.

Deltagarna upplever vidare att rasism inom bostadsmarknaden inte uppmärksammas särskilt mycket i Sverige. Framför allt saknas ungas upplevelser av diskriminering på bostadsmarknaden. Det har dock genomförts undersökningar om hur svenska jämfört med utländska namn kan påverka möjligheten till att bli inbjuden till visning, samt undersökningar kring bemötande av hyresvärdar och mäklare. Dessa har visat att personer med utländsk bakgrund behandlas sämre baserat på sin etnicitet, hudfärg eller sitt språk. Vissa unga vågar inte ha med en bild på sig själva när de söker bostad, då de är rädda att bli bortprioriterade om de exempelvis bär slöja.

Individer som inte har svenskfödda föräldrar saknar i högre grad information om möjligheter och vägar in på bostadsmarknaden. Ofta har dessa personer sämre koll på var de ska vända sig och hur man kan förbereda sig genom att exempelvis stå i olika köer. Det bör därför finnas tydligare information om vilka rättigheter man har och var man kan få stöd och kunskap.

Deltagare framförde att det är viktigt att prioritera social bostadspolitik för att fler ska få möjlighet till boende. De olika typerna av köer som finns bör även vara behovsanpassade i högre grad än idag för att säkerställa att individer i behov får tillgång till boende. Det efterfrågades också fler regleringar på andrahandsmarknaden för att motverka diskriminering – det skulle bland annat kräva större möjlighet till ansvarsutkrävande hos hyresvärdar. Över lag ansågs det även saknas ett intersektionellt fokus gällande ålder och resterande diskrimineringsgrunder i bostadspolitiken.

5.5 Polis och rättsväsende

Brist på erkännande och förebyggande insatser

Flera deltagare menade att det saknas ett erkännande av proaktivt brottsförebyggande arbete inom polis och rättsväsendet. I stället för att satsa på förebyggande insatser väljer politiken att sänka straffmyndighetsåldern, vilket en deltagare beskrev som att bygga "en mur" snarare än att söka lösningar. Det påpekades att forskningen tydligt visar på vikten av preventiva åtgärder, men att dessa ignoreras till förmån för hårdare tag.

Rasism ansågs även vara en bidragande faktor till gängens tillväxt, då det saknas alternativa vägar för unga. Barn med utländsk bakgrund framställs ofta i diskursen om gängkriminalitet som vuxna, vilket leder till att de bestraffas snarare än skyddas. Barnperspektivet och de medföljande rättigheterna osynliggörs, vilket gör att insatser som riktas mot denna grupp ofta saknar en genomarbetad konsekvensanalys. Många unga har begränsad kunskap om sina rättigheter, och de komplexa rättsprocesserna gör det svårt för dem att förstå och utnyttja sina möjligheter till rättssäkerhet.

Visitationszoner och diskriminering

Flertalet deltagare lyfte att visitationszoner i utsatta områden bygger på stereotyper och förstärker misstro till polisen, vilket bidrar till ett ökat utanförskap och ett "vi och dom"-samhälle. Besluten kring dessa zoner bygger enligt deltagarna på felaktiga föreställningar om att de tillför något positivt, trots att de i praktiken inte har visat några konkreta resultat. Snarare än att skapa positiv säkerhet leder dessa insatser till negativ säkerhet och en ineffektiv användning av resurser.

Diskrimineringslagen gäller visserligen, men inom polis och rättsväsendet råder till viss del andra normer. Polisens våldsmonopol gör det svårt att utkräva ansvar, och anmälningar om rasism leder sällan till någon åtgärd. Det saknas både mekanismer och resurser för att hantera dessa ärenden effektivt.

Strukturella problem och förändrade narrativ

Trots att intersektionalitet och rasism är en del av polisutbildningen, anses denna kunskap inte omsättas i praktiken. Att göra detta till en del av det dagliga arbetet är en organisatorisk och arbetsrelaterad fråga, där det behövs tydliga åtgärdsplaner för att hantera rasism och diskriminering när de uppstår. Det måste finnas en tydlig struktur för vad som ska ske när rasism identifieras, hur det ska följas upp och vilka verktyg som ska implementeras för att skapa en verklig förändring. Kunskap och erkännande är avgörande, men det räcker inte att kunskapen finns – det viktiga är att den används och att maktobalanser och strukturer synliggörs.

Enligt deltagarna bygger medias rapportering i allt högre grad på polisens perspektiv utan en kritisk granskning. Det höga förtroendet för polisen i samhället gör att deras version av händelser ofta blir den dominerande, vilket kan leda till en skev och förenklad bild av verkligheten. Under 2010-talet fanns en större möjlighet att lyfta frågor om rasism och diskriminering, men efter 2015–2018 har narrativet förändrats.

Samhällsutvecklingen har lett till en cementerad diskurs där vissa grupper betraktas som potentiella kriminella. Istället för att se unga som individer med samma rättigheter som andra, uppmuntras de att "spela fotboll för att undvika att hamna snett", snarare än att bara få delta i fritidsaktiviteter på samma villkor som alla andra. Detta synsätt bidrar till en ökad stigmatisering av unga från vissa bakgrunder och förstärker skillnaderna i samhället.

Avhopparverksamhet

För att motverka gängkriminalitet bör avhopparprogram prioriteras, men polisen och rättsväsendet saknar den nödvändiga kompetensen och bör enligt vissa deltagare därför inte vara huvudansvariga. I stället bör organisationer och myndigheter med mer kunskap om unga och deras behov leda arbetet.

Samtidigt finns en annan synpunkt som framhåller att polisen, eftersom de är närvarande i rätt miljö, skulle kunna vara en viktig aktör för att slussa vidare unga till avhopparverksamheter. Problemet anses vara att polisens nuvarande arbete inte är uttalat brottsförebyggande, och den låga tilliten till polisen bland unga gör att deras roll som förmedlare försvagas. Om polisen tydligare positionerade sig som en antirasistisk aktör och aktivt visade sitt engagemang i att motverka rasism, skulle de kunna spela en viktig roll i att hjälpa unga bort från kriminalitet.

6. Statens arbete och stöd från offentliga aktörer

Sverige har tidigare haft en stark profil som förespråkare för mänskliga rättigheter, men enligt flera deltagare har dessa värderingar successivt fått ge vika för en politisk agenda som fokuserar på säkerhet, privatisering och hårdare tag. De beskrev detta som en tydlig förändring under det senaste decenniet, där diplomatiskt drivna och mjuka värderingar har fått stå tillbaka för en mer repressiv politik.

Erkänna rasistiska strukturer och brist på data

En återkommande önskan från deltagarna var att staten ska prata mer öppet om att det finns rasistiska strukturer i Sverige. Det är svårt att ha ett strukturerat arbete mot något som man inte erkänner finns. Deltagarna nämnde även flera gånger att det i Sverige finns en kulturell beröringsskräck för allt som inte är normen, och därför saknas det verktyg för att prata om saker som avviker från normer. Det gör att man inte vågar diskutera svåra frågor, men också att vi saknar data som skulle kunna visa på problemen och användas för att hitta lösningar.

Regeringens handlingsplan och dess begränsningar

Regeringen har lanserat en handlingsplan mot rasism, men deltagarna menade att den kan ge en missvisande bild av vad som faktiskt görs på området. Det noterades att det främst är etniska organisationer och minoriteter som bjudits in till samtal om handlingsplanen, vilket skapar en illusion av inkludering medan den bredare politiska diskussionen om rasism uteblir.

En annan brist i regeringens arbete mot rasism är att den politiska diskursen inte inkluderas som ett av åtgärdsområdena i handlingsplanerna. Samtidigt som politiker framhåller att de arbetar mot rasism, bidrar många av dem själva till polarisering och avhumanisering. Deltagarna menade att detta skapar en motsägelsefull situation där åtgärdsprogrammen i praktiken förlorar sin effekt eftersom den politiska retoriken samtidigt förstärker de problem de är avsedda att motverka.

Det lyftes även att de digitala aspekterna av rasism inte adresseras tillräckligt i handlingsplanen. Vissa insatser har gjorts för att kartlägga situationen, men det saknas aktiva åtgärder såsom rättsliga insatser eller repressalier mot dem som sprider rasistiskt innehåll online. Det finns heller inget stöd till regioner och kommuner för att hantera dessa frågor, vilket gör det svårt att motverka den rasism som sprids i digitala miljöer.

Påverkan på civilsamhället och brist på resurser

Deltagarna lyfte hur den ökade takten på reformer inom migrationspolitiken försvårat civilsamhällets arbete. Flera organisationer vittnade om att de inte hinner hantera alla remisser och samtidigt bedriva sitt påverkansarbete, vilket skapar en omöjlig balans mellan att agera motståndskraftigt och att försöka samarbeta med regeringen. Samtidigt minskar resurserna för dessa organisationer, vilket ytterligare försvårar deras arbete.

Även när mindre resurstillskott ges, används det politiskt för att signalera att statsbidragen har ökat – trots att den faktiska effekten för organisationerna är marginell.

Den kortsiktiga finansieringen av antirasistiska projekt skapar stora utmaningar för civilsamhället. Projekt som får bidrag under en begränsad period kan ofta inte förlängas, även om de visar positiva resultat, vilket hämmar möjligheten att skapa långsiktig förändring. Samtidigt påverkas organisationernas beskrivning av antirasistisk verksamhet av diskursen i samhället. En organisation uppger att de genomför samma verksamhet som förut och söker pengar för den, men att de inte aktivt skriver att fokus är antirasism, eftersom man inte längre är säker på att det är positivt för myndigheterna. Om man i stället omnämner ett projekt som ett ”ledarskapsprogram” upplevs det lättare att hitta finansiering.

Flera deltagare upplever att det statliga engagemanget mot rasism i stort har minskat och att det faller en större förväntan på att civilsamhällets organisationer ska ta det ansvaret, samtidigt som civilsamhällets organisationer har mindre resurser än tidigare. Det finns också en upplevd dubbelhet i att förväntas jobba antirasistiskt samtidigt som man upplever regeringens politik som en del av problemet. De upplever även att politiker inte vågar kritisera den nuvarande utvecklingen av rädsla för att förlora väljare. Samtidigt ökar hot och hat inom politiken, vilket har lett till att vissa politiker valt att lämna sina uppdrag. Denna rädsla gör att få vågar ta strid för en annan typ av samtal, vilket ytterligare förstärker den negativa utvecklingen.

Staten och kommunerna lanserar dock ofta nya initiativ, men unga som engagerar sig får sällan återkoppling på hur deras insatser påverkar politiken. Detta bidrar till en känsla av att deras engagemang inte leder till konkreta resultat, vilket kan minska viljan att fortsätta arbeta med dessa frågor.

Sammanläggningen av MUCF och SST

Sammanläggningen av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) till en enda myndighet angavs som en stor risk för att trossamfunden inte får samma stöd som tidigare och sämre möjligheter att ha dialog. Deltagare har tidigare uppfattat en särskilt hård granskning, som beskrivs som en hetskampanj, från MUCF mot muslimska organisationer inom ramen för deras bidragsgivning.

Myndigheter och skolans bemötande av förtryck mot olika grupper

Flera organisationer gav uttryck för att deras medlemmar upplever en diskrepans mellan hur förtryck mot olika målgrupper bemöts av både staten i stort och inom skolan, vilket spär på ett utanförskap och försämrar förtroendet för resten av samhället. Två återkommande exempel gäller å ena sidan kriget i Ukraina och kriget i Gaza, å andra sidan islamofobi i relation till antisemitism.

Några deltagare lyfte hur barns oro och trauman bemötts i relation till de nutida krigen i Ukraina och Gaza. När Ukraina invaderades fanns det en helt annan respons från myndigheter om hur man hanterar barns oro i relation till kriget, men man upplever att det dröjde mycket längre kring Palestina. För vissa elever kändes det som att det var tabu att lyfta sina egna erfarenheter, samtidigt som andras berättelser inte var det. Det är en förvirrande upplevelse för barn och unga att man å ena sidan uppmanas att prata om samhällsutmaningar, men nu upplevde att man inte borde. Man upplever det inte som illvilja från lärare och andra vuxna, utan som att samhället saknar verktyg att ta i komplexa frågor.

7. Rekommendationer till staten

Deltagarna i samrådet betonade vikten av att integrera arbetet mot rasism i samhällets alla nivåer, från lagstiftning och politisk diskurs till skola, arbetsmarknad och bostadspolitik. För att motverka rasism krävs både strukturella åtgärder och ett tydligt erkännande av problemets existens.

7.1 Områdesövergripande rekommendationer

Flera deltagare i samrådet betonade att kunskapen om rättigheter behöver öka och kommuniceras bättre. I dag är det främst unga från medelklassen som vet hur de kan utkräva sina rättigheter, vilket skapar ojämlika förutsättningar. För att arbeta mer kunskapsbaserat krävs också att civilsamhället får tillgång till mer data och fakta. Det finns i dag en brist på jämlikhetsdata som gör det svårt att dra tydliga slutsatser om utsatthet. En nationell satsning på att samla in sådan data rekommenderas därför.

Deltagarna framhöll att de existerande handlingsplanerna mot rasism bör användas mer aktivt och ligga till grund för såväl den politiska kommunikationen som praktiskt genomförande av åtgärder. Det intersektionella perspektivet måste tillämpas i större utsträckning i alla samhällsområden. Det finns redan mycket kunskap om dessa perspektiv i Sverige, men de omsätts sällan i praktisk politik eller beslut.

Ett annat förslag var att regeringen bör inrätta en årlig nationell konferens om rasism inom offentliga institutioner, för att möjliggöra kontinuerlig dialog, utvärdering och erfarenhetsutbyte.

Juridiska och institutionella förutsättningar

Den svenska diskrimineringslagen behöver ses över för att bättre kunna fånga upp alla former av rasism. Ett särskilt dilemma rör begreppet "ras" som tagits bort ur lagstiftningen. Flera deltagare påpekade att även om det finns en vilja att undvika begreppet, måste arbetet mot rasism fortsatt bedrivas effektivt. Det är en viktig språklig och juridisk balansgång att inte osynliggöra rasistiska strukturer genom lagändringar.

Det föreslogs även att Sverige bör inrätta strategiska myndigheter med uppdrag att motverka rasism, likt de myndigheter som arbetar strategiskt med HBTQI-frågor. Detta skulle möjliggöra ett mer samordnat och långsiktigt arbete.

När det gäller vården lyfte deltagarna att det i dag saknas incitament att arbeta antirasistiskt inom hälso- och sjukvården, vilket i vissa fall har lett till allvarliga konsekvenser – bland annat att människor inte fått adekvat vård på grund av sin bakgrund. Fler konkreta åtgärder bör därför tas fram för att säkerställa att rasism inte påverkar vårdens bemötande och prioriteringar.

Segregation och resursfördelning

Segregationen i samhället och den ojämna fördelningen av resurser mellan olika stadsdelar var ett återkommande ämne. Deltagarna menade att kommuner ofta inte sätter in stöd där det bäst behövs. Detta gäller bland annat skolor, bostadsområden, fritidsverksamheter och hälsoinsatser. Staten rekommenderas att se över riktlinjer och finansieringsmodeller så att resurser styrs till områden där behoven är som störst.

Digitala insatser mot rasism

Den digitala närvaron av högerextrema aktörer som aktivt försöker rekrytera unga på nätet kräver omedelbara åtgärder och bör prioriteras. Deltagarna föreslog att regeringen bör ta fram skarpa åtgärder mot rasism på digitala plattformar, inklusive straffrättsliga repressalier för hatbrott online. Det finns ett stort behov av forskning och statistikinsamling om rasismens effekter i digitala miljöer, eftersom kunskapsunderlaget i dag är bristfälligt.

Stöd till civilsamhället

Deltagarna uttryckte att civilsamhällets roll i arbetet mot rasism måste värnas, stärkas och resurssättas. Regeringens politiska prioriteringar styr i dag i hög grad vilken typ av verksamhet som är möjlig att bedriva, vilket skapar otrygga villkor för organisationer. När vissa frågor inte längre prioriteras politiskt, påverkas även finansieringen, trots att behoven i samhället kvarstår. Staten uppmanas därmed att säkerställa långsiktig och stabil finansiering för att driva antirasistiska projekt, inklusive på lokal nivå.

7.2 Religion och rasism

När rasism med religiösa förtecken diskuteras är det avgörande att alla religioner behandlas lika. Förtryck mot kristna, muslimer och judar är lika allvarligt, och samhällets respons bör präglas av samma principer oavsett vilken grupp det gäller.

För att säkerställa ett starkare skydd för religiösa grupper rekommenderas att strängare lagar införs mot hatbrott med religiösa motiv. Vidare betonades att rätten att bära religiösa klädesplagg måste skyddas. Att kunna uttrycka sin tro i det offentliga rummet är en grundläggande rättighet som bör värnas.

7.3 Politisk diskurs

För att motverka rasismens utbredning krävs en mer aktiv och genomgripande diskussion om rasism inom den politiska diskursen. En viktig del av detta är att skapa fler plattformar där personer med egna erfarenheter av rasism får komma till tals. Detta är avgörande för att bidra till en mer nyanserad och inkluderande samhällsdebatt.

Den politiska diskursen bör också ingå som en central del i statens handlingsplaner mot rasism. Regeringen och offentliga institutioner behöver ta ansvar för hur deras språkbruk och politik påverkar samhällets syn på rasism.

För att följa upp detta ansvar föreslås att en instans ges uppdraget att granska rasistiska uttryck i den politiska debatten. Ett exempel är att Rådet för mänskliga rättigheter skulle kunna få ett utökat mandat att uppmärksamma och problematisera politiska uttalanden som bidrar till polarisering och exkludering.

7.4 Skola

Till att börja med behöver segregationen inom skolväsendet motverkas. För att förebygga rasism och stärka demokratin krävs också ett mer genomgripande värdegrundsarbete i skolan. Unga behöver redan i tidig ålder få kunskap om formerna för antidemokratisk propaganda, så att de lär sig känna igen och förhålla sig kritiskt till budskap som hotar jämlikhet och mänskliga rättigheter.

Vuxennärvaron i skolan behöver öka. Fler vuxna i elevernas närhet skapar trygghet, möjliggör relationsskapande och ger lärare bättre förutsättningar att hantera utmaningar innan de eskalerar.

Utbildning om rasism bör integreras på alla nivåer i skolan för att fördjupa förståelsen för dess orsaker och konsekvenser. Det handlar om att rusta både elever och lärare med kunskap, språk och verktyg för att identifiera och bemöta rasism i vardagen.

Mentorskap och nätverksprogram för unga bör utvecklas och utökas. Sådana insatser stärker representation, skapar förebilder och bygger broar mellan unga med olika bakgrund.

Slutligen framhölls vikten av att diskussioner om rasism och antirasism inte får censureras i skolan. Frågor som rör rättvisa och inkludering måste ges samma legitimitet som andra delar av det demokratiska samtalet – i både skolor och på universitet.

7.5 Arbets- och bostadsmarknad

För att motverka diskriminering på bostadsmarknaden behöver staten ställa högre krav på hyresvärdar och bostadsbolag. Dessa aktörer bör åläggas ett tydligt ansvar att arbeta förebyggande mot rasism, bland annat genom att ta fram och följa riktlinjer för hur diskriminering ska hanteras. Ett exempel på detta är att utbilda personalen i frågor om rasism och inkludering, samt att tydliggöra rutiner för bemötande och hantering av klagomål.

Vidare behöver det intersektionella perspektivet införlivas i bostadspolitiken, för att bättre förstå och motverka hur olika former av diskriminering samverkar och förstärker

segregationen. Detta är avgörande för att säkerställa jämlika villkor för alla på bostadsmarknaden, oavsett bakgrund.

På arbetsmarknaden föreslås införande av anonymiserade rekryteringsprocesser som en konkret åtgärd för att minska risken för diskriminering vid anställningar. För att skapa mer inkluderande arbetsplatser bör även arbetsgivare utbildas i frågor om olika kulturer, religiösa högtider och traditioner, vilket bidrar till ökad förståelse och respekt i det dagliga arbetslivet.

7.6 Polis och rättsväsende

För att motverka rasism inom polis och rättsväsende behöver kunskapen om rasismens mekanismer förstärkas. Det handlar både om teoretisk förståelse och om att utveckla empati och praktiska verktyg för att hantera konflikter och bemöta rasistiska strukturer. Detta arbete måste bli en integrerad del av den dagliga verksamheten och kräver att tydliga åtgärdsplaner tas fram för hur rasism och diskriminering ska hanteras när de uppstår.

I den aktuella kriminalpolitiska debatten, där hårdare tag och sänkt straffmyndighetsålder diskuteras, behöver barnrättsperspektivet tydligt lyftas fram. Deltagarna i samrådet uttryckte oro över att rasifierade barn ofta behandlas som vuxna i både politik och rättspraxis. Staten måste säkerställa att barns rättigheter alltid står i centrum och att lagstiftningen inte bidrar till en negativ särbehandling av vissa grupper av barn.

Det efterlyses även fler strukturella samarbeten mellan polisen och civilsamhället. I dag är dessa samarbeten ofta beroende av enskilda eldsjälar snarare än en långsiktig strategi, vilket gör dem sårbara och ineffektiva. Ett mer systematiskt samarbete skulle kunna bidra till både ökad tillit och förbättrat förebyggande arbete.

Slutligen lyftes att avhoppprogram måste prioriteras i arbetet mot gängkriminalitet. Deltagarna menade att det bör ses över om polisen är rätt aktör att ansvara för dessa program, eller om det är andra myndigheter – med större kunskap om barn och unga – som bör ha det övergripande ansvaret. Målet måste vara att skapa trygga och effektiva vägar bort från kriminalitet, särskilt för unga i riskzon.

Bilaga 1: Institutet för mänskliga rättigheters presentation

Hur kan du använda rasdiskrimineringskonventionen i ditt arbete?

Ida Gunge, Selma Gušić,
Alina Anderberg
2024-03-05

Institutet för mänskliga rättigheter

Incheckning

- Sitt två och två, bestäm vem som är person A och vem person B.
- Person A berättar i 1 minut om ett viktigt minne av en situation/händelse som fick den att förstå/reflektera kring rasismen i samhället. Person B lyssnar.
- Person B sammanfattar i 20 sek det som person A berättat.
- Person A och B byter roller.

Institutet för mänskliga rättigheter

Vad är Institutet för mänskliga rättigheter?

Guidas av Parisprinciperna

- Som antogs av FN 1993 och
- Säger att varje land ska ha en oberoende nationell institution för mänskliga rättigheter med
- Uppgift att skydda och främja de mänskliga rättigheterna i landet

Styrs av Lagen om Institutet för mänskliga rättigheter (2021:642) och ska

- Arbeta för att de mänskliga rättigheterna efterlevs utifrån svensk lagstiftning, Europakonvention, EU:s stadga och olika FN-konventioner
- Vara oberoende nationell mekanism kopplad till Funktionsrättskonventionen, art 33

Ingen vanlig myndighet!

- Inga uppdrag från regeringen

OCH HAR NU A-STATUS

Institutet för mänskliga rättigheter

Bakgrund

- Kommitténs uppdrag är att övervaka hur länder lever upp till **FN:s konvention för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD)**.
- Definitionen av rasism i CERD: "I denna konvention avses med uttrycket **rasdiskriminering** varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härkomst eller nationell eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att ointetigöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet."
- CERD är den äldsta av FN:s sju kärnkonventioner. Konventionen trädde i kraft 1969. Sverige skrev under konventionen 1971.
- Kommittén granskar Sverige nästa gång i augusti 2025.

Institutet för mänskliga rättigheter

Institutets arbete inför granskningen

Institutet kommer ta fram:

- En **list of themes** (skickas in i maj).
- En **alternativ granskningsrapport** (skickas in i juni)
- Delta innan och under kommitténs **dialog** med Sverige (augusti)
- **Uppföljning** av kommitténs slutsatser (ca september)

Institutet för mänskliga rättigheter

Jämlikhetsdata - kommitténs rekommendation

"Kommittén är fortfarande oroad över bristen på statistik över befolkningens sammansättning. Kommittén är vidare oroad över den otillräckliga statistiken över Sveriges olika etniska gruppers åtnjutande av ekonomiska och sociala rättigheter (artikel 2).

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten breddar sin datainsamling genom att använda olika indikatorer på etnisk mångfald och genom att låta de tillfrågade svara anonymt och välja hur de vill identifiera sig själva, för att på så sätt ta fram tillfredsställande empiriskt underlag till strategier för att förbättra allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen och underlätta uppföljningen av detta."

Institutet för mänskliga rättigheter

Diskussionsfråga - om jämlikhetsdata

Jämlikhetsdata är all kvalitativ eller kvantitativ information som kan användas för att beskriva och analysera jämlikhet. Jämlikhetsdata ska tas fram på ett rättighetsbaserat sätt, det innebär att det ska vara frivilligt att uppgive informationen och personer ska ha en möjlighet att identifiera sig själva.

Idag samlar Sverige in olika typer av jämlikhetsdata, men inte data som handlar om etnisk tillhörighet eller religion. Vilka för och nackdelar ser ni med att samla in sådan data?

Institutet för mänskliga rättigheter

Hur kan civilsamhället påverka CERD-kommittén?

1. **Ge information till CERD-kommittén inför Sveriges granskning.**
  - Alternativrapport
  - "List of themes"
2. **Delta under granskningen**
  - Individuella möte med CERD-kommittén i Genève
  - Lobba i Genève
  - Observera sessionen när Sverige granskas
3. **Uppföljande arbete**

Institutet för mänskliga rättigheter

1. Hur kan civilsamhället rapportera till kommittén?

Hur?

- E-maila rapporten till CERD-kommittén
- 24 papperskopior (post eller ge fysiskt)

När?

- Det finns ingen deadline. Gärna 2 veckor innan Sverige ska granskas. Tidigare = mer genomslag

Språk?

- Engelska, franska eller spanska

Längd och struktur?

- Ingen begränsning i antalet sidor. Kort är bra.
- Ha med: sammanfattning, innehållsförteckning, organisationsnamn och beskrivning av organisationen

Fort. hur kan civilsamhället rapportera till kommittén?

Innehåll?

- Statistik, forskning, domstolsavgörande, officiella dokument, pålitliga medieuppgifter om specificera fall.
- Konkreta rekommendationer

Upplägg

- Tre förslag: Svara på statens rapport, följa artiklarna, fokusera på vissa specifika frågor

2. Delta under granskningen

- Informellt möte med CERD i början av veckan Sverige granskas (3 timmar) - informera CERD innan.
- Informellt "briefing" med personer från CERD-kommittén (1 timme) precis innan Sveriges utfrågning - informera CERD innan.
- Annan form av lobbymöten i Genève t.ex. med personer från CERD-kommittén.
- Observera utfrågningen (dock inte delta)

3. Uppföljande arbete

- Granska Sveriges implementering
- Använda rekommendationerna i sitt påverkansarbete mot myndigheter
- Stärka sin argumentation med slutsatser/rekommendationerna

Konkreta tips!

- Kolla på andra civilsamhällesorganisationers alternativrapporter
tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Countries.aspx
- Okej att fokusera på expertområde
- Samarbeta med andra civilsamhällesorganisationer
- Fråga oss om ni har några frågor!

Kommitténs rekommendationer

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten säkerställer att grundläggande rättsliga skyddsmekanismer tillämpas för att förhindra och motverka att polisen rasprofilerar sårbara grupper, i synnerhet afrosvenskar, personer av afrikansk härkomst, muslimer och romer.

Hur kan du använda rekommendationerna i ditt arbete?

Kommitténs rekommendationer till Sverige kan användas i flera olika sammanhang:

- Remissvar
- Rapporter
- Påverkansarbete
- Projekt
- Utbildningar

Tack!

Selma Gusic
Ida Gunge
Alina Anderberg

Kontakt:
registrator@mrinstitutet.se

Dokumentationen är framtagen av Nationellt organ för samråd och dialog mellan regeringen och det civila samhället (NOD) på uppdrag av Folkhälsomyndigheten.

För frågor om dokumentationen kontakta

info@nodsverige.se

